

О. В. Круківська,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-1531-8057

В. В. Борковська,
к. е. н., доцент кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Подільський державний аграрно-технічний університет
ORCID ID: 0000-0002-2983-2973

О. Б. Короленко,
к. е. н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами,
Криворізький Національний Університет
ORCID ID: 0000-0002-0771-4298

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.6.10

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ В АНАЛІЗІ, ТА АУДИТІ

О. Krukovska,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Kherson State Agrarian and Economic University
V. Borkovska,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting,
Taxation and E-Business Technologies, State Agrarian and Engineering University in Podilia
ORCID: orcid.org/0000-0002-2983-2973
O. Korolenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics
and Business Administration, Kryvyi Rih National University

MANAGEMENT DECISIONS, MODELS AND METHODS IN ANALYSIS AND AUDIT

У статті представлено теоретичні основи управлінських рішень, методи та моделі їх розробки. Узагальнено види математичного апарату, що використовується для обґрунтування управлінських рішень.

Проаналізовано процес створення та типи моделей в аналізі та аудиті.

Обґрунтовано доцільність застосування методів, що формують модель для аналізу витрат і вигод.

У статті визначено моделі та методи, що використовуються для обґрунтування управлінських рішень. Окреслено особливості сучасних умов прийняття рішень та властивості таких умов.

У процесі написання цієї статті окреслено критерії обґрунтування та вибору управлінських рішень. Також приділено увагу ряду факторів, що враховуються під час прийняття управлінських рішень, а також традиційним методам економічного аналізу, до яких належать: метод абсолютних, відносних та середніх значень, порівнянь, групувань, індексів, ланцюгових підставок, графічних, збалансованих, логарифмічних, інтегральних та інших.

У статті зазначено, що творча робота організації, що приймає рішення, та її адміністративного апарату вимагає певних навичок, а також використання окремих інструментів прийняття рішень, як-от: мозковий штурм, ключові проблеми, вільні асоціації, інверсії, особисті аналогії.

Звернено увагу на те, що процес створення моделей складається з декількох фаз: визначення проблеми; моделювання; перевірка моделі на надійність опису процесу, об'єкта чи явища; застосування моделі; оновлення моделі в ході дослідження або впровадження.

Зазначається, що під час підготовки та прийнятті рішень необхідно враховувати новизну, складність, динамічність та передбачуваність багатьох явищ, що характеризують політичну, економічну, соціальну, ринкову та інші сфери діяльності. Охарактеризовані методи та шляхи побудови моделей під час прийняття рішень в аудиті. Основні теоретичні визначення супроводжуються обґрунтуванням з відповідними аналітичними висновками. Необхідність і корисність вивчення основних прийомів та підходів до прийняття управлінських рішень є важливим елементом економічної системи. Без цього не можливе ефективне управління підприємством.

The article presents the theoretical foundations of management decisions, methods and models of their development. The types of mathematical apparatus used to substantiate management decisions are generalized.

The process of creating and types of models in analysis and audit are analyzed.

The expediency of applying the methods that form the model for cost-benefit analysis is substantiated.

The article identifies models and methods used to justify management decisions. Features of modern conditions of decision-making and properties of such conditions are outlined.

In the process of writing this article, the criteria for justification and selection of management decisions are outlined. Attention is also paid to a number of factors taken into account in management decisions, as well as traditional methods of economic analysis, which include: the method of absolute, relative and average values, comparisons, groupings, indices, chain substitutions, graphical, balanced, logarithmic, integral and others.

The article states that the creative work of the decision-making organization and its administrative apparatus requires certain skills, as well as the use of certain decision-making tools, such as brainstorming, key issues, free associations, inversions, personal analogies.

Attention is drawn to the fact that the process of creating models consists of several phases: problem definition; modeling; checking the model for the reliability of the description of the process, object or phenomenon; application of the model; updating the model during research or implementation.

It is noted that the preparation and decision-making must take into account the novelty, complexity, dynamism and predictability of many phenomena that characterize the political, economic, social, market and other areas of activity. Methods and ways of building models in decision-making in audit are described. The main theoretical definitions are accompanied by a justification with appropriate analytical conclusions. The need and usefulness of studying the basic techniques and approaches to management decisions is an important element of the economic system. Without this, effective enterprise management is not possible.

Ключові слова: обґрунтованість рішення, управлінський процес, управлінський облік, методологічні підходи, методи експертизи, моделі оцінки.

Key words: validity of decision, management process, management model, managerial Accounting, methods of examination, evaluation models.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми дослідження пов'язана з базовими змінами в економічній та соціальній сфері, що відбулись впродовж останнього десятиліття, що вимагає ретельного вивчення та зміни підходів до застосування методів та моделей управління в сферах обліку та аудиту, прийнятих у країнах з розвинутою ринковою економікою. Управління сучасною компанією вимагає від керівництва глибоких знань з економіки та менеджменту,

володіння сучасними методами управління в сфері обліку та аудиту, а також вміння використовувати ці знання у своїй практиці. Переважна більшість вчених і практиків розглядає процес управління як здатність передбачати, організовувати, координувати та контролювати. Оскільки управлінський цикл включає послідовне здійснення планування, ведення бухгалтерії, контролю та аналізу, актуальність інформації, яка формується в системі бухгалтерії та використовується для прийняття

управлінських рішень, очевидна. Попри значний обсяг наукових розробок у сфері управління обліку та аудиту, все ще ведуться суперечки щодо особливостей вибору та застосування основних методів обліку, необхідності розробки нових управлінських підходів.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Нині значний обсяг робіт зарубіжних та вітчизняних авторів присвячений дослідженню основних методів управлінського обліку. Зокрема, фундаментальна робота А. Апчорча "Управлінський облік: принципи та практика", К. Друрі "Вступ до управлінського та виробничого обліку", "Управлінський облік" К. Хорнгрена, Дж. Фостера, С. Датара, підручник з управлінського обліку Е.А. Аткинсона, "Управлінський облік" О. Ніколаєвої та Т. Шишкової, "Управлінський облік та звітність" І. Аверчева, "Управлінський облік" А.Д. Шеремета, "Управлінський облік Витрати та доходи" В.Ф. Палія, а також підручники з управлінського обліку вітчизняних авторів та С.Ф. Голова, "Управлінський облік — методи навчання у середній школі" О.В. Карпенко, "Управлінський облік" Л.В. Нападовської, "Управлінський облік" М.С. Пушкар, "Облік та аналіз у промисловому виробництві США" М.Г. Чумаченко та ін. У всіх цих наукових працях частково розкрито тлумачення поняття "Управлінський облік", його структура та розвиток, в результаті чого розглядаються основні методи управлінської діяльності в аналізі та аудиті.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Система управлінського обліку включає широкий спектр методів, моделей та інструментів із ключовою інформацією для прийняття ефективних та стратегічних оперативних рішень. Водночас ця тема потребує систематизації та обґрунтування особливостей застосування тих чи інших методів управлінської діяльності в сфері бухгалтерії та аудиторської діяльності. Це стимулює проведення додаткових досліджень для вирішення конкретних питань управлінського обліку.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у систематизації методів управлінських методів в аудиті та сфері управлінського обліку, на яких базуються всі інші елементи цієї системи, на основі критичного аналізу різних точок зору вітчизняних та зарубіжних науковців та врахування сучасних концепцій управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Попри те, що успіх підприємництва значною мірою залежить від економічної обґрунтованості управлінських рішень, які приймаються керівництвом, така обґрунтованість часто відсутня на практиці. Це пов'язано передусім з тим, що менеджери більше покладаються на свої організаторські здібності, інтуїцію та досвід, аніж на сучасні методи, щоб прийняти оптимальні управлінські рішення, які б відповідали вимогам ринкової економіки.

Як показує практика, наукова обґрунтованість управлінських рішень вимагає всебічного розгляду взає-

модії внутрішніх та зовнішніх факторів середовища, в якому ці рішення реалізуються, їх всебічного аналізу та обліку.

Обробка інформації, її аналітичне дослідження з точки зору прийняття рішень на керівних посадах, передусім проходить фазу економічного та логічного дослідження, а отже, необхідним є вибудувати модель системи, в якій приймається рішення, модель організації досліджень економічних явищ (процесів) тощо.

Для обґрунтування управлінських рішень використовується математичний апарат різної складності: від елементарного (у моделях звичайних економічних розрахунків: для обґрунтування потреб у ресурсах, розрахунків балансу тощо) до вищої математики (у моделях для прогнозування економічного розвитку компанії в умовах невизначеності тощо) [1, с. 320].

Сучасні умови прийняття рішень характеризуються динамічністю, що означає швидку реакцію на зміни та можливість відкорегувати відповідні управлінські рішення, а також значне збільшення обсягу та складності інформації, збільшення дефіциту ресурсів та екологічних проблем, збільшення ймовірності втрат внаслідок неправильних управлінських рішень, помилок управлінського обліку та інші.

Кожна конкретна ситуація вимагає певної аналітичної роботи на основі певних методологічних підходів для обґрунтування управлінських рішень з метою підвищення надійності очікуваних результатів та зменшення ризику збитків.

Методи контролю за процесом розвитку, для прийняття та реалізації управлінських рішень — це методи реалізації об'єктивних законів, властивих цьому процесу (закони думки, економічні закони при прийнятті рішень в економічній галузі, закони, що визначають взаємозв'язок робочого обладнання та організації людей як елементів цієї організації з урахуванням соціально-психологічних відносин тощо).

Для вирішення проблеми обґрунтування та вибору управлінських рішень можуть бути використані такі критерії:

- практична придатність методу (визначається умовами та навичками, що характеризують його застосування. Наприклад, під час лінійного програмування ми можемо використовувати лінійні функції);

- методологічний баланс (тобто на різних етапах процесу прийняття рішень визначаються взаємозалежні методи, наприклад, коли неточна інформація використовується при підготовці УР та оцінці їх варіантів);

- економічна ефективність (вартість) застосування методу вказує на вартість ресурсів, що використовуються для цих цілей.

- методи прийняття рішень повинні бути надійними. Особа, що приймає рішення, повинна розуміти, наскільки допустимими є великі помилки при прийнятті цього рішення. Це визначає вимогу до ймовірності використання методу. Якщо ймовірність буде відома заздалегідь, ступінь невизначеності у виборі методу рішення зменшиться. Особа, що приймає рішення, може віддати перевагу менш ефективному методу прийняття рішення, якщо він є вірогідним;

- ефективність методу, що забезпечує достатню точність вирішення проблем;

— стійкість методу визначається тривалістю та частотою його використання [2, с. 371].

Економічний аналіз та управлінський облік використовують інші методи для визначення залежності системи економічних факторів від результатів діяльності компанії і базується на діалектичному підході до вивчення економічних процесів і явищ.

Економічний аналіз вивчає вплив ряду факторів, які є детермінованими та стохастичними, на результати діяльності організацій. Таке вивчення полягає у:

— встановленні причинно-наслідкових або ймовірних зв'язків між факторами та показниками ефективності;

— виявленні економічних закономірностей впливу факторів на функціонування компанії та їх опис з використанням математичних залежностей;

— можливості моделювати та вивчати вплив факторних систем на показник результативності шляхом впливу на нижчі рівні управлінських рішень.

До традиційних методів економічного аналізу належать: метод абсолютних, відносних та середніх значень, порівнянь, групувань, індексів, ланцюгових підстановок, графічних, збалансованих, логарифмічних, інтегральних та інших.

Евристичні методи в роботі з організацією прийняття рішень — це логічні прийоми та методи вибору оптимального рішення керівником шляхом теоретичного порівняння альтернатив на основі наявного досвіду [3, с. 211].

Творча робота організації, що приймає рішення, та її адміністративного апарату з усією зручністю для користування вимагає певних навичок. Найкращі доступні методи включають: мозковий штурм, ключові проблеми, вільні асоціації, інверсії, особисті аналогії, іменні групи, синектики, Delphi (групові методи); очікування натхнення, матчета, усунення безнадійних ситуацій (окремі методи), метод сценаріїв і т. д. За допомогою цих методів можна відібрати ідеї для прийняття рішень, зібрати інформацію в невизначених умовах, дослідити об'єкти управління та розвинути мислення.

Принциповим недоліком, що ускладнює обґрунтування рішень, є неадекватна адаптація математичних методів, розроблених до їх використання в соціально-економічній галузі. Застосування математичних методів базується на методології математичного моделювання керованих процесів, науково обґрунтованій класифікації методів та задачах аналізу. На практиці всі математичні методи поділяються на оптимізаційні та неоптимізаційні, які класифікуються на основі точних та наближених рішень, а також задач рішення з одним або кількома критеріями.

В основі моделювання лежить необхідність відносного спрощення реальної життєвої ситуації чи реальної події. Однак це спрощення не повинно порушувати основоположних законів системи, що вивчається.

Модель повинна бути якомога простішою, структурованою відповідно до проблеми та охоплювати всі суттєві аспекти. Помилка в побудові складної моделі може зіпсувати результати рішення. Під час побудови простих моделей фатальна помилка виникає задовго до кінця розрахунків, а при побудові більш складних мо-

делей вона може тривати непоміченою протягом тривалого часу [4, с. 95].

Модель має цільовий характер, тобто вона не відображає самого оригіналу, а формується на основі мети відображення цілком конкретних властивостей об'єкта моделювання.

Процес створення моделей складається з декількох фаз: визначення проблеми; моделювання; перевірка моделі на надійність опису процесу, об'єкта чи явища; застосування моделі; оновлення моделі в ході дослідження або впровадження.

Доступні такі типи моделей: фізична, аналогова (організаційна діаграма, графічна), математична (використання символів для опису дій чи об'єктів).

З огляду на те, що мета моделювання в загальному випадку може бути теоретичною та практичною, моделі також поділяються на два типи:

1) когнітивна форма організації та подання знань, засіб поєднання нових знань із існуючими. Під час виявлення відмінностей між моделлю та реальністю завдання полягає в тому, щоб усунути цю невідповідність, змінивши модель;

2) прагматична, тобто такий засіб управління, що використовується для реалізації практичних, зразково правильних заходів, тобто стандартів або їх результатів. Насправді вони є робочим представленням цілей. Здається, вони відіграють роль стандарту або моделі, на якій базується як сама діяльність, так і її результат.

Прикладами прагматичних моделей є плани та програми дій, статuti організацій та кодекси законодавства, нормативні акти, технологічні схеми різних організаційних операцій, алгоритми, робочі креслення та шаблони, параметри вибору та технологічні допуски тощо.

Особливий клас реальних моделей — це моделі, подібність яких до оригіналу визначається угодою. Цю подібність можна назвати умовною.

Прикладами умовної подібності є: гроші (модель цінності), посвідчення особи (офіційна модель власника), різні сигнали (моделі повідомлень), робочі креслення (моделі майбутніх виробів), карти (моделі місцевості) тощо. подано форму набору визначених правил із побудовою моделей умовної подібності та правила їх використання [5, с. 190].

Основними факторами, що характеризують моделі, є спрощення, близькість та доцільність моделей. Наприклад, модель у вигляді нелінійної системи рівнянь апроксимується в робочій області лінійною системою, що значно спрощує рішення рівнянь та системних досліджень. Близькість відображення дійсності за допомогою моделей вважається ступенем близькості моделі до об'єкта в межах прийнятих спрощень його структури. Адекватність моделі — це її здатність представляти об'єкт моделювання з достатньою точністю для досягнення мети.

У деяких випадках можна ввести міру адекватності моделі. Це дозволяє порівняти варіанти моделі та визначити, який є найкращим для вашого випадку.

Процес підготовки та вибору альтернативного рішення реалізується за допомогою ітеративного (повторного) наближення до бажаних результатів і включає ряд етапів [6, с. 351]:

— виявлення та аналіз проблемних ситуацій (аналіз вхідної інформації про стан об'єкта дослідження навколишнього середовища, визначення місця та ролі аналізованих об'єктів та об'єктів вищого порядку, структурування та ранжування проблем);

— формування цілей (постановка цілей для виявлення кардинальних проблем. Використання методів постановки цілей: від простого списку до складання схеми цілей з описом пріоритетів);

— визначення всіх можливих альтернатив (визначається найширший спектр варіантів досягнення цілей);

— вибір прийнятних альтернатив (визначені альтернативи пропускаються через фільтр різних обмежень: ресурсних, правових, соціально-етичних тощо);

— попередній вибір найкращої альтернативи (можна вибрати одну або кілька альтернатив, поданих на експертизу).

Заходи з підготовки варіантів рішення включають розробку моделі аналізу (варіантів). Потрібно визначити, чи містять матеріали попередніх рішень у подібних ситуаціях готову модель (модель означає подання досліджуваного об'єкта або процесу в спрощеному вигляді).

Сучасний управлінський облік повинен базуватись на формуванні й використанні його функціональної корисності для системи управління. Система обліку повинна забезпечувати координацію, взаємодію і узгодженість окремих елементів управління для досягнення оперативних, тактичних і стратегічних цілей підприємства.

Залежно від характеру проблеми модель може бути простою (елементарною) або складною.

Моделі простих рішень часто є стандартними, складними, частково або повністю програмованими залежно від ступеня формалізації. З проблем управління виробництвом за повністю формалізованими моделями чітко визначаються цільова функція та критерії прийняття рішень, створюються економіко-математичні моделі — математичні описи економічного процесу чи об'єкта.

Важливою властивістю цих моделей є їх застосовність до однакових або різних ситуацій. Однак у керівного персоналу часто виникають частково формалізовані проблеми з недостатньою інформаційною підтримкою, що вимагає врахування багатьох різних факторів. Для побудови моделей рішень у таких випадках необхідно використовувати евристичні методи, що дозволяють більш повно описати ситуацію, щоб вибрати найкраще рішення.

Аналіз вигод та витрат — це просто раціональний метод прийняття рішень. Суть аналізу полягає в чіткості розуміння аналітиком варіантів.

Методи, що формують модель для аналізу витрат і вигод, різноманітні:

— визначити альтернативи таким чином, щоб було можливим правильне порівняння;

— коригування в ситуаціях, коли витрати та вигоди падають з різними інтервалами;

— розрахунки грошової вартості речей, для яких грошова оцінка, як правило, не доступна;

— уточнення невизначеності даних та представлення витрат і вигод у остаточному всебічному форматі, який може бути орієнтований на прийняття рішень.

Програмно-орієнтоване управління передбачає прийняття рішень на основі раніше створених комплексних програм, спрямованих на досягнення конкретних цілей. Мета такого управління — остаточний стан, якого компанія хотіла б досягти в якийсь момент у майбутньому (ідеальне уявлення про майбутні межі).

Під час функціонування компанії здійснюється фінансова діяльність, спрямована на купівлю-продаж цінних паперів, залучення коштів у банках та їх ліквідацію тощо.

При аналізі показників прибутковості найбільш широко застосовувана факторна модель компанії "Дю Понт" має на меті визначення та оцінку впливу факторів на ефективність діяльності компанії. На думку аналітиків цієї компанії, головний показник прибутковості — рентабельність власного капіталу [7, с. 490].

Масштаби управлінського обліку значно розширені порівняно з фінансовим обліком, оскільки до сфери управлінського обліку віднесено також маркетингову та іншу інформацію, на основі якої керівництво підприємства приймає оперативні й стратегічні рішення. Враховуючи зазначене, принцип періодичності також не може бути перенесено на практику управлінського обліку оскільки прийняття управлінських рішень здійснюється в міру необхідності, а не в чітко визначені періоди чи на конкретну дату (як у фінансовому обліку) для складання форм фінансової звітності.

У ринкових умовах компанія приділяє особливу увагу аналізу торгово-виробничого циклу, тобто періоду обороту, взаємозв'язку між надходженням і відтоком оборотних коштів та фінансовим циклом. Для компанії важливо скоротити як операційний, так і фінансовий цикл. Однак негативне значення фінансового циклу свідчить про брак фінансування (компанія живе в боргу). Визначення та аналіз цих показників дає можливість змодельовати раціональне використання грошових потоків, що закінчується формуванням висновків та визначенням дій, які компанія повинна вжити для раціонального використання.

Інвестиційні рішення базуються на інвестиційних розрахунках (кількісні співвідношення доходів і виплат) та супроводжуються: порівнянням витрат, порівнянням прибутку, рентабельності та статистичного розрахунку амортизації. Основними функціями при прийнятті інвестиційних рішень є планування та контроль. Використання інвестиційного контролю при реалізації управлінських рішень щодо інвестицій вирішує проблему створення систем планування та моніторингу, контролю та інформаційного забезпечення їх координації.

Система управлінського обліку утворилася на перетині двох наукових дисциплін, обліку і менеджменту. Після її появи менеджмент нарешті отримав ту інформацію, якої потребував завжди, і якою його не міг забезпечити фінансовий облік. Управлінський облік не є самодостатньою функцією управління, він є лише інструментом підготовки ефективних управлінських рішень, дозволяючи прогнозувати їх наслідки на основі детального аналізу статистичних показників діяльності банку за тривалий період часу.

Управлінський облік входить до бухгалтерського разом з фінансовим обліком. Поділ обліку на фінансовий і управлінський відбувався поступово. Проїшовши

довгий шлях розвитку, управлінський облік, як складова системи управління підприємством і обліково-аналітичного забезпечення процесу прийняття стратегічних управлінських рішень, призначений для організації функціонування підприємства загалом та окремих стратегічних господарських центрів відповідальності, вимірювання й оцінки ефективності господарювання загалом та в розрізі окремих господарських центрів відповідальності на різних фазах життєвого циклу; коригування керуючих впливів на хід реалізації обраної стратегії управління підприємством.

Коли йдеться про джерела інвестиційного фінансування, проект потрібно обрахувати, оцінити його ефективність. На цьому етапі слід вибирати найбільш вигідний з декількох можливих варіантів проекту. Отже, важливим кроком є прогнозування майбутніх доходів. Для цього потрібно розрахувати додатковий прибуток і для більш точних розрахунків визначити додатковий річний грошовий потік у результаті інвестиційного проекту.

Моделі оцінки облігацій зазвичай базуються на таких базових значеннях:

- а) номінальна вартість облігації;
- б) розмір відсотків, сплачених за позику;
- в) очікуваний валовий прибуток на інвестиції (прибуток) за облігацією;
- г) кількість періодів виплат до погашення облігації.

Моделі оцінки акцій базуються на таких вихідних показниках:

- а) суми дивідендів, які передбачається отримати в певний період;
- б) очікувану обмінну вартість акції на кінець періоду продажу (якщо ця акція використовується протягом визначеного періоду);
- в) очікувана валова рентабельність інвестицій (рентабельність) запасів;
- г) кількість періодів використання акції. Оцінка реальної вартості фінансового інструменту в порівнянні з ринковою ціною або розрахованою очікуваною нормою прибутку є головним критерієм управлінських рішень щодо здійснення певних фінансових інвестицій.

Однак під час прийняття таких управлінських рішень можуть бути враховані й інші фактори — умови випуску цінних паперів, галузева чи регіональна приналежність емітента, рівень активності обігу певних інструментів фінансових інвестицій на ринку та інші [8, с. 277].

Прийняття рішень — це наука та мистецтво. Роль рішення величезна. Найважливішою проблемою для успішного функціонування організації є те, як організація може виявити та вирішити свої проблеми. Кожне рішення спрямоване на проблему, і правильне рішення найкраще відповідає цілям організації. Цілі, до яких часто домагаються, часом досягаються неадекватно. Тому встановлення неправильних цілей означає вирішення неправильно сформульованих проблем, що може призвести до набагато більшої втрати ресурсів, ніж неефективне вирішення правильно сформульованих проблем.

Під час підготовки та прийнятті рішень необхідно враховувати новизну, складність, динамічність та передбачуваність багатьох явищ, що характеризують політичну, економічну, соціальну, ринкову та інші сфери діяльності. Необхідність врахувати екологічні умови або

зміни в керованій організації, які є непередбачуваними, та зростаюча невизначеність серед керівників рішень, що прагнуть гнучкості та адаптивності системи управління.

Відповідно до змісту, аудит як одна з форм фінансового контролю включає професійну оцінку фінансово-господарської діяльності компанії відповідно до фінансового обліку, фінансової звітності, а також надання аудиторських послуг та пов'язаних з ними експертиз, консультацій щодо фінансового та управлінського обліку, а також фінансової звітності, оподаткування, аналізу економічної діяльності, фінансів, управління трудовими ресурсами та інших видів економічного та правового забезпечення бізнесу юридичних та фізичних осіб.

На виробничому етапі аудит перевіряє ефективність використання працівників, їх предметів та інструментів та відповідність їм чинним законам та нормам. Перевірці підлягає організація виробництва, прогнозування, ефективність праці, витрати на оплату праці, а також дотримання технологій і трудової дисципліни, раціональне використання робочого часу, експлуатація машин і механізмів, розглядаються об'єкти праці в цій галузі та в національній економіці України загалом.

Предметом експертизи є стан економічних, організаційних, інформаційних та інших особливостей системи, що знаходиться в зоні оцінки експертизи. Предмет експертизи, таким чином, включає всі фази процесу відтворення суспільно необхідного товару та його правового регулювання.

Метод експертизи розробляється в системі прикладної економіки, а також характеризується використанням загальнонаукових методів дослідження, заснованих на філософських засадах.

Загальнонауковими методами є: аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналогія та моделювання, абстракція та конкретизація, системний аналіз, аналіз функціональних витрат тощо.

Існують і методи власне аудиту, які можна розділити на такі галузі: органолептичні, обчислювально-аналітичні, документальні, узагальнюючі та впровадження результатів аудиту.

Аудит також використовує методи розрахунку та аналізу (статистичні розрахунки, економіко-математичні методи, економічний аналіз тощо) [9, с. 234].

Під час розробки рішень, у тому числі в аудиті, використовується економічний аналіз — система прийомів виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що визначають результати явищ і процесів (середні та відносні значення, групування, метод індексу, коефіцієнти автономії, довгостроковий збір коштів, маневрування власними коштами, амортизація, реальна вартість основних фондів), коефіцієнти ліквідності (платоспроможності тощо).

Статистичні розрахунки використовуються тоді, коли необхідно відтворити реальні кількісні співвідношення (за їх допомогою розраховуються коефіцієнти участі робочої сили, коефіцієнти використання обладнання, ритмічність виробництва тощо).

За допомогою економіко-математичних методів визначається вплив факторів на результати економічних процесів з метою їх оптимізації на етапі проекту-

вання (оптимізація маршрутів для перевезення вантажів у дорозі тощо).

Аудит також використовує методи документальної перевірки — дослідження документів, постійне та безперервне (вибіркове) спостереження, групування не-доліків, формальний та арифметичний огляд документів, нормативна (юридична) оцінка задокументованих господарських операцій, логічний огляд, перехресна перевірка, метод бухгалтерського обліку, порівняння, оцінка законності та обґрунтованості господарських операцій відповідно до кореспонденції з рахунків фінансового обліку тощо.

Джерелами інформації є: первинні документи, включаючи технічні носії інформації, реєстри синтетичного та аналітичного фінансового обліку (книги, журнали, дані про продажі, таблиці накопичення та розвитку, головна книга, звіт про продаж для синтетичних рахунків тощо); фінансова, податкова, статистична та оперативна звітність тощо.

Дослідження документів — це метод документального перегляду надійності та доцільності господарських операцій та дотримання законів та норм, використовуючи документи та записи в реєстрах бухгалтерського обліку та фінансової звітності (готівка та кошти, виписки з банків, акції та облигації, власний капітал, розрахунки за податками та платежами, доходи, збитки та прибутки, фінансова звітність).

Переривчасте спостереження характеризує всю сукупність одиниць на основі результатів дослідження певної їх частини, які вибираються випадковим чином за правилами наукової теорії відбору проб.

Узагальнення та впровадження результатів аудиту — сукупність прийомів для синтезу результатів аудиторських висновків та прийняття відповідних рішень щодо виправлення недоліків та запобігання їх повторенню в майбутньому (групування недоліків та правопорушень, економічне обґрунтування, систематизація недоліків у звіті аудитора) [10, с. 183].

ВИСНОВКИ

Наше дослідження дозволило нам:

1. Обґрунтувати особливості використання окремих методів управлінського обліку в аналізі та аудиті.

2. За допомогою визначення критеріїв управлінських рішень систематизувати управлінські методи з точки зору особливостей їх застосування.

3. Навести характеристику процесу підготовки та вибору рішень щодо вибору методу та моделі управління.

Отже, фінансовий облік, аудит та управлінський облік функціонують у єдиному інформаційному просторі. Очевидно, в управлінні цими сферами повинна бути обрана така модель та методи, щоб вони доповнювали один одного, розвивались та удосконалювались у взаємозв'язку, виконуючи найбільш повно, ефективно та якісно завдання й функції, характерні для кожного з них.

У сучасних умовах наукові методи є важливим аспектом управління. Вони дозволяють оцінити наслідки будь-якого рішення, відхилити неприйнятні варіанти та рекомендувати найкращі, визначити, чи достатньо інформації для вибору правильного рішення, а якщо ні,

яку інформацію отримати додатково. Потреба та корисність вивчення основних прийомів та підходів до прийняття управлінських рішень є важливим елементом економічної системи. Без цього ефективне корпоративне управління неможливе.

Література:

1. Гаркуша Н.М. Моделі та методи прийняття рішень при аналізі та аудиті: навч. посібн. К., Знання, 2018. 591 с.
2. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібн. К.: Академвидав, 2016. 464 с.
3. Эддаус М. Методы принятия решений: уч. пособие. К. 2017. 256 с.
4. Петруня Ю.Є., Літовченко Б.В., Пасічник Т.О. Прийняття управлінських рішень: навчальний посібник. Дніпропетровськ. Університет митної справи та фінансів 2015. 209 с.
5. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібн. К.: Академвидав, 2016. 464 с.
6. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: навчальний посібник. К. 2015. 420 с.
7. Ульянченко О.В. Дослідження операцій в економіці: підручник. Х. 2016. 580 с.
8. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Директмедиа Паблшинг. 2018. 355 с.
9. Устинова Г.М. Информационные системы менеджмента: учебное пособие. СПб.: ДиаСофтЮп, 2017. 368 с.
10. Эддаус М. Методы принятия решений: уч. пособие. К. 2017. 256 с.

References:

1. Harkusha, N.M. (2018), *Modeli ta metody pryiniattia rishen pry analizi ta audyti: [Models and methods of decision making in analysis and audit]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
2. Stadnyk, V.V. (2016), *Innovatsiyni menedzhment [Innovation management]*, Akademydav, Kyiv, Ukraine.
3. Eddaus, M. (2017), *Metod pryiniattia resheniy [Decision making methods]*, Kyiv, Ukraine.
4. Petrunia, Y.I. Litovchenko, B.V. and Pasichnyk, T.O. (2015), *Pryiniattia upravlynskykh rishen [Making management decisions]*, Universytet mytnoi spravy ta finansiv, Dnipropetrovsk, Ukraine.
5. Stadnyk, V.V. (2016), *Innovatsiyni menedzhment [Innovation management]*, Akademydav, Kyiv, Ukraine.
6. Vasilenko, V. A. (2015), *Teoriia i praktyka rozrobky upravlynskykh rishen [Theory and practice of developing management decisions]*, Kyiv, Ukraine.
7. Ulianchenko, O.V. (2016), *Doslidzhennia operatsii v ekonomitsi [Research of operations in economics]*, Kharkiv, Ukraine.
8. Shumpeter, Y. A. (2018), *Teoriya ekonomicheskogo razvytiya [Theory of economic development]*, Dyrektmedya Pablyshynh, Moscow, Russia.
9. Ustynova, H. M. (2017), *Ynfomatsyonnye systemy menedzhmenta [Management information systems]*, uchebnoe posobyie. SPb.: DyaSoftlup, St.Petersburg, Russia.
10. Eddaus, M. (2017), *Metod pryiniattia resheniy [Decision making methods]*, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2021 р.